



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia  
Sacra Et Hvmana**

**Caussin, Nicolas**

**Coloniae Agrippinae, 1626**

Homeri Iitas ad insigne delinitionis exemplum compositas. Item ex  
Plutarcho, Liuiio, Dionysio Halicarnassensi exempla. Capvt XXXIX.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

pleta, & iam gliscente aliqua miseratione dissolui incipiant. Qua ratione Philocrates, vt est apud Aristotelem, cum prodicionis accusaretur, tamdiu subiecit, quamdiu recentem populi iracundiam vidit. At vbi nonnullorum supplicij coepit mitigari, peropportunam causae agenda occasionem sibi datam ratus, quam optime se purgauit.

Vide Arist.  
h. 2.  
Rhetor.

III. Vt ira ex suspicione contemptus, vel ipso contemptu efferuescit, ita omnis desipientiae opinio, quamprimum amolenda est, quo facto omnes iracundiae fibrae mitius euellentur. Euenit enim plerunque hominibus, vt tauris, qui rubra pila iritantur, suspicione quibusdam imaginibus terrentur, concitarique, quos si sustuleris, videas repente iracundiam, non secus, ac fluctum ad scopulos allisum frangi, atque debilitari, imo instar etiam fumii vanescere.

Quamobrem, si quae putatur iniuria falsa est, hoc firmissimis comprobandum argumentis: Si vera, ex ratione mentis eius, qui rem admittit, varijsque adiunctis diluenda, inter quae prima erunt, quod cum desipientiae consilio minime fecerit, quod irato, quod per casum exciderit: quod in se ea, quae in alium fecerit, committere etiam soleat, quae nunquam faceret, si quid contemptus inesse arbitraretur.

Demissio  
vera ad iram  
placandam  
apta.

IV. Optima ratio est ad contemptus suspensionem, ynde innuitur iracundiae flamma, profus cluendam, demissio non ficta. Satis est enim (quod aiunt) Leoni corpus prostrasse, & sedentem canes non mordent. Hac ratione generosissimi quique animi placari solent, qui cum solius honoris cupidi sint, in aduersariorum demissione plenè conuiuiescunt. Contra verò viles animae, odiorum aculeis incitatae, damna, & poenas sentiunt, nec vllis officiorum rationibus leniuntur.

V. Verecundia alicuius personae honore dignae, dona etiam, & beneficia, quae partim in promptu sunt, partim etiam sperantur instar aquae affusa, iracundiae fomites extinguunt, nec adeo ferreum os inuenitur, quod sustineat allatrare pascentem.

VI. Misericordia ipsa eius, in quem irae aculei exerebantur, iracundiam plerunque vertit in miserationem. Et si is est inimicus, qui stupore, aut alio casu nihil sentiat, desinit iracundia, & cum morte quidem intermoritur, odium autem in morte, & post mortem etiam

am regnat.

VII. Magna est industria, & felicitas ingenij iram in usum conuertere, quod fecisse permultos laeto admodum, festiuoque exitu didicimus. Augustus Caesar vt est apud Dionem Corocota: famosissimo praedoni vehementer iratus, festertium decies illi, qui hominem ad se viuum adduxisset promiserat. Venit vltro ad Caesarem praedo, & ea quae erat festiuitate praemium sibi, quasi ex iure postulat. Caesar inaudito clementiae exemplo, non modo homini vitam dedit, sed & numeros, quos iudici proposuerat praesentes numerari iussit. Simili quoque faceriarum industria Leo Bizantius, Philippum, Anaximenes, Alexandrum, ab vrbium, & populorum clade, vt alio in loco ostendimus auerterunt. Tantum habet roboris verbulum aliquod oportune dictum, maximè verò, vbi amabiles sunt, & dilecti, quibus irascimur, difficile est iram diutius praecordijs inclusam continere.

Insignis ars  
Corocote  
in Augusto  
delinenda.

Verbulum  
portans  
dilectum  
qua vii.

VIII. Vbi grauitas rerum, personarum, temporumque ratio postulat, adhibentur petita est Philosophorum officinis, sed maximè ex Christiana sapientia remedia, quibus iracundiae vtilitas, damna, turpitudine, contra, clementiae generositas, decus, atque in humanum genus profusa vtilitas subijcitur oculis, qua in re triumphare solent oratores: vbi praesertim apud principes viros hunc dicendi campum aperuerunt. Nunc ad exemplorum rationem veniamus.

*Homeri litas ad insigne delimitionis  
exemplum compositas.*

Item ex Plutarcho, Liuiio, Dionysio Halicarnassensi exempla.

CAPVT XXXIX.

Extat apud Homerum grande, & luculentum delimitionis exemplum, in eo libro, qui inscribitur *Διοι*, vbi ad Achillem mittuntur legati, qui eundem pertinaci iracundia obfirmatum leniant, & Agamemnoni, totique Graecorum exercitui concilient. Ingeniose autem omnia à Poeta videntur obseruata. Primum deliguntur personae, quae partim miseratione inflectere, partim amolere, & verecundia pellicere non mediocriter possent,

Legatio ad  
Achillem.

possent. Caput legationis est Phenix canitie venerabilis, & Achilli, apud quem moderato- ris vice fugebatur, apprimè charus. Huic duo comites adduntur Vlysses, & Ajax, vnus sapientia gloria, bellicis alter laudibus, in toto exercitu florentissimi. Tempus prætere- rea illud aucupatur, quo Græcorum miserijs Achilli iam abundè satisfactum putabatur, dein consulto in ipsam conuiuij lætitiā in- cidunt, & perhonorificè à viro principe exci- piuntur. Post familiaria tandem colloquia vitro, citroque iactata, cum iam conuiuij fi- nis esset, Vlysses accepto poculo sic Achillem salutat.

Salutatio  
Vlyssis ad  
Achillem.

Χαῖρ' Ἀχιλλεὺς δαυτὸς μὲν εἴσης οὐκ ἐπι-  
δέσῃς.

Hæc artificiosa ad institutam legationem delinimenta. Statim ille, qua erat facundia, summam Græcorum calamitatem aperit, quæ sola Achillis iracundia sufficere poterat.

Ἀλλὰ λίλυ μέγα πῆμα δῖος Ἔρως εἰσορό-  
ωντες

Δαίδιμῳ, ἐν δοίῃ ᾧ σαωσέμεν, ἢ ἀπο-  
λέσθαι

Νῆας ἰδοσέμεν, εἴ μὴ σὺ γε δύσεια ἀλ-  
χίμ.

& cætera, quæ graui, copiosaque oratione am- plificat. Mox, quæ est eius industria, patrem Achillis senem gloriosum, & toti Græciæ ve- nerabilem, qui tunc aberat tanquam præ- sentem, & cum filia colloquentem indu- cit.

Ὡ πέπων ἦ μὲν Γίγῃ πατὴρ ἐπετέλλετο  
πηλεὺς

Ἡμᾶς τῶ ὄτε σ' ἐκ φθίνης Ἀγαμέμνονι  
πέμπε.

Τέκνον ἐμὸν χάρη μὲν Ἀθηνᾶν τε καὶ  
ἦρη

Δῶσον' ἀχ' ἐλέωσι, σὺ δ' ἰσχυρότατα  
συμῶν

Ἴσχαν' ἐν σῆδεσσι & cæt. Deinde

Ὡς ἐπέτελλ' ὁ γέρον σὺ δ' ἠέδεσθαι.

Ad summum amplissimos honores, & do- na commemorat, quæ Agamemnon Achilli pollicebatur, vi iam nulli locus contem- p- tui esse possit. Postremo, quod ad animum gloria cupiditate volitantem deliniendum facere, vel plurimum potest.

Σὺ δ' ἄλλως πῆρ' Παναχαιῆς  
Τέτρομένοις ἔλαυρε κατὰ στρατὸν, οἱ σὲ  
δεὸν ἄς  
Τίσοσ'

quippe illum instar alicuius numinis in toto exercitu honorandum fore pollicetur.

Post Achillis responsionem Phoenix senex lachrymis persusus loquitur, & senili oratio- ni indulgens, multa de se, & Achillis in- fantia, cui admodum tenero fuerat admotus commemorat, intimumque illum, quem à te- neris vnguiculis imbiberat alumnus erga mo- deratorem suum amorem præterdit, quem pro nihilo haberi nefas est. Deinde ad maiora conuersus sermonem illum, de Atre & Liete summa grauitate conditum immiscet, & ex Dearum cōtemptu terrorem inijcit. Enimue- ro, inquit, verendum est, ne Preces magnæ illæ Diuæ à te paulo durius acceptæ, ad thro- num Iouis parentis conquerantur, & debitas despicientia pœnas exigant. Mox seruatō v- bique decoro longam istam de Meleagri ira- cundia historiam perrexit, qui vxoris preci- bus delinuit fatum patriæ extremum euer- tit. Ingerit extremo loco, quod ab Vlysse iana dictum Achillem vehementer titillarar.

Ἴσον γὰρ σὲ δεῶν τίσοισιν Ἀχαιοὶ

Vltimo loco perorat Ajax paucis, & fami- liaribus verbis plane ad ingenium militare compositis. Nam, & liberè Achillem incre- pat.

Ajaxis ser-  
mo ad A-  
chillem.

Σχέτηλιος οὐδὲ μετατρέπεται φιλόγητ'  
ἐταῖρον,

& eius amorem perstringens.

ἐνεκα κούρης

Οἶος. Νδν δέ τοι ἐπὶ τὰ παρὶσχομῶν ἐξοχ'  
ἀρίστας

Amanter deinde, & familiariter,

Ἀίδεσσαι δ' ἰμέλαδρον ὑπωρόφιοι δέ τοι εἶ-  
μεν.

Hæc verò Volumniæ ad Coriolanum fi- lium oratio apud Plutarchum plena est ma- gnâ

Volumniæ  
grauis delē-

Orōς μὲν ὧ πᾶν κᾶν αὐτὰ μὴ λέγωμεν νῆσι,  
ἐδῆτι, καὶ μορφή τ' ἀθλίων σωματίων τεκ-  
μαρὸν μὲν, οἷαν οἰκὸν ἠμῖν ἢ σὺ φυγῆ  
περιωρίσσε. λόγισαι δ' νῦν ὡς ἀτυχέστατον  
πασῶν ἀπίγμεθα γυναικῶν, αἷς τὸ ἦδιστα  
δεσμά φοβεράτατον ἢ τύχη πεπωοίχημ, ἐμοσ  
μῖν

ἢ ἰόν, ταυτὴν δὲ ἀνδρα, τοῖς δὲ πατρὶσι τοῖς  
 χροῖν ἰδὲν ἀντικαθήμενον. ὁ δὲ ἐστὶ τοῖς ἀλ-  
 λοῖς ἀτυχίας πάσης, καὶ κακοπραγίας πα-  
 ραμόδιον εὐχεται θεοῖς, ἢ μὴ ἀπορώτατον γέ-  
 γονεν, & cetera, quæ ne longior sim latinè  
 reddam, & oratoriè.

Primum exordium, est valde graue, & ap-  
 positum [Qualem domi] conditionem (fili)  
 tua nobis fuga reliquerit est veste, & misero-  
 rum corporum facie, satis opinor conijcere  
 potes. Tecum enim reputa nos omnium cala-  
 mitosissimas scæminarum ad te deuenisse:  
 Quibus quod iucundissimum natura dederat  
 spectaculum, fortuna terribilissimum fecit.  
 Mihi ut filium, huic, ut virum patriæ obles-  
 sorem videat.

Quæ verò ceteris in miserijs, & cala-  
 mitatibus solatio esse solent, fuscæ ad Deos  
 preces, illæ nos in fammas conijciunt angu-  
 stias. Neque enim licet, & patriæ victoriam,  
 & tibi à dijs immortalibus poscere salutem?  
 Sed quæ nobis ipsi hostes imprecantur, hoc  
 miseræ postulare cogimur, ut aut patria  
 careamus, aut te orbentur coniux, & libe-  
 ri.

Ego verò non expectabo, ut hanc mihi  
 fortunam decernant belli necessitas. Verum  
 nisi persuasero, ut tu extrinectis odijs, & defen-  
 sionibus vtriusque partis benefactor esse ma-  
 lis, quam perditor, sic habeto tibi per cada-  
 uer demortuæ parentis, ad patriæ oppugna-  
 tionem esse transcendendum.

Absit enim, ut ego illam diem expectem,  
 qua, vel triumphari de filio à ciuibus, vel fi-  
 lium de patriâ triumphantem videam. Si abs-  
 te postularem, ut prodiris Volscis, quibus  
 fidem obtinixisti patriam seruares, grauis  
 omnino, & perplexa foret deliberatio. Neque  
 enim ciues perdere honestum, neque eos,  
 qui tuam fidem sequuti sunt, villo modo pro-  
 dere fas est.

Hoc minime volo, quid igitur postulo?  
 quod Volscis æquè, ac nobis salutare est, &  
 honorificum: illis verò gloriosius, quod victo-  
 res ea concessisse videbuntur, quæ ipsi acci-  
 pient pacem, & concordiam.

Horum tu omnium author esse potes,  
 quæ si non euenerint, in te vnum culpa, v-  
 trumque conferetur. Bellum, ut vides incer-  
 tum, hoc habet certi: ut, aut victor patriæ  
 furia sis futurus, aut victus per iracundiam,

atque imprudentiam amicissimos homines  
 censearis in summum discrimen adduxisse.  
 (Deinde illa, quibus instat.) Quid files fili? An  
 verò decorum censet iracundiæ tuæ omnia  
 indulgere. Matri verò pro tantis rebus depre-  
 canti nihil gratificari? Hoc cene magni animi  
 est, iniuriarum tam pertinaciter meminisse.  
 Pictatem verò in parentes tot nominibus  
 venerandam colere, & reuereri indignum  
 est: Ecquem par est beneficijs gratiam repen-  
 dere lubentius quam te, qui animi labem a-  
 deo inuisis odijs persequeris?

Et quidem infelix patria, satis iam poena-  
 rum dedit, Matri verò nullam gratiam retu-  
 listi, ad eò in vlciscendis iniurijs, quam in re-  
 munerandis beneficijs promptior es, & acri-  
 or.

At certe oportebat imprimis mihi hanc  
 vnam honestam, & iustam petitionem con-  
 cedi, quam si non obtineo, quid vltra extre-  
 mam omnium miserrorum spem differo?

Facunda planè mulier, nec mirum si vi-  
 cit, ad hanc enim orationem reddidit illas vo-  
 ces Coriolanus [Quo me adegisti mater? vi-  
 cisti?] Comparatur nunc illa Titi Liuij SINE  
 PRIVS, quæ complexum accipio, sciã ad ho-  
 stem, an ad filium venerim: Captiua, matre-  
 ne in castris tuis sim. In hoc me longa vita,  
 infelix senectâ traxit, ut exulem te, deinde  
 hostem viderem? Potuisti populari hanc ter-  
 ram, quæ te genuit, & aluit: Non tibi quam-  
 uis infesto animo, & minaci perueneras, in-  
 gredienti fines ira cecidit? Non quum in con-  
 spectu Roma fuit, succurrit intra mœnia illa  
 domus, ac penates mei sunt? Mater, coniux,  
 liberi? Ergo ego nisi peperissem, Roma non  
 oppugnaretur: nisi filium haberem, libera  
 in libera patria mortua essem. Sed ego nihil  
 iam pati, nec tibi turpius, quam mihi mise-  
 rius possum, nec ut sim miserrima diu futura  
 sum. De his videris, quos si pergis, aut immat-  
 ura mors, aut longa seruitus manet.

Hoc ipsum argumentum nobilissimè Dionysij  
 tractauit Dionysius Halicarnassensis, in quo sic. l. 8. An-  
 tationibus est pugna, & affectibus sa-  
 tis vehemens. Nam inter cetera præcla-  
 re mouet à religione Veturia, timorem  
 numinis incutiens. Neque enim existimam-  
 dum esse ait, τὰς τὴν θεῶν ὄργας διητὰς εἶναι,  
 τὰς δὲ ἀνθρώπων ἀθανάτους.

Deinde affectus maternos habet valde  
 mites.

Ἡ τις ὄφρανον ὑπὸ τῷ πατρὸς καταλει-  
φθέντα παραβοδσα νήπιον, διέδρων ἐπὶ σαι  
χίρα & τοὺς ἐπὶ τῷ πατρὸς ὄφρανον ἀννήψα  
πόνος, εὐ μήτηρ μόνον, ἀλλὰ καὶ πατήρ, & ἀ-  
δελφός, καὶ ὄφρανον, καὶ ἀδελφὴ, καὶ πάντα τὰ  
φιλάτατά Γεγενομένην.

Cum te, inquit, tenella admodum aetate,  
pupillum à patre relictum suscepissem, vidua  
permanfi, educationis labores perituli, nec  
matris tantum, sed patris, fratris, nutricis, so-  
roris, omnium denique carissimarum necessi-  
tudinum loco fui.

Tam illud excelsum, quod ait, se si hoc  
beneficio affecta moriatur, corporis solutam  
compagibus in beatorum, purum candidum-  
que domicilium esse migraturam, vbi sanctis  
illis, & immortalibus animis, filij pie-  
tatem narret, & à Dijs meritas imporet gra-  
tias.

Contrà, si repulsam patiat, actum esse  
de sua vita, aduenisse tempus, quo sibi vio-  
lentas manus inferat, & filio vtrices mater-  
nae caedis relinquat furias, quae cum nusquam  
seuro animo consistere patiantur. Postremo  
Deos inuocat, vt eam mentem dent filio, quae  
cum sua gloria, & reipubl. salute consen-  
tiant.

Magni planè artifices, qui tamen in hoc  
argumento multum differunt. Titus Liuius,  
acuminum studiosus, rem breuissimè con-  
stringit, pugnax, suauis, ingeniosus. Diony-  
sius, laxior est, & in plerisque vastus, affectus  
tamen habet valde graues, & vehementes.  
Plutarchus mediocritatem sequitur, nec stric-  
tior est, nec prolixior, sermo illi grauis,  
honestus, efficax, qui nec luminibus caret,  
nec acumina desiderat, tractu autem Liuii,  
speciosior est.

De miserationibus, & lachry-  
mis.

De varijs generibus lachrymarum.

CAPVT XL.

D Euenimus ad eum affectum, in quo  
sapius triumphare solet maximorum  
Oratorum industria, siquidem dolorē ex  
alienis praefertim malis imprimere, misera-  
tionem concitare, lachrymas clicere grandis

est, & felicitis eloquentiae, nec immerito La-  
chryma auditorum nominantur laudes orato-  
ris.

Primum igitur, quod ab Antonio Impe-  
ratore apud Herodianum praclare dictū est,  
τὸ ἀνδρῶπιον φύσει ἔλειον. Homo animal  
est natura misericors. Hoc cum suae miseriae  
docuerunt. Quid enim est homo, nisi quod  
omnium ore iactatur, mutationis imago, tē-  
poris spoliū, inuidiae, & miseriae trucina,  
phlegma, & bilis, imbecillum corpus, & fra-  
gile, nudum, suapte natura iacere, alienae  
opis indigens, ad omnem fortunae contume-  
liam proiectum. Huic partim bonorum ab-  
sentia, partim ingruentium malorum pro-  
cella, partim quotidiani casus, partim etiam  
ipsi (si nihil aliud imminet) humores cor-  
poris, satis longam mœrorum telam texunt:  
quos vt aliqua ex parte alleuet natura, la-  
chrymas dedit, atque eas dum profundit, eua-  
porat affectus, & insiti doloris particula in a-  
lienū pectus deriuatur. Duo autem sunt  
genera lachrymarum, quas per Irriguum su-  
perius, & inferius significatas, in sacris agno-  
scit D. Gregorius. Ex irriguo superiori fluunt  
lachrymae, purae, caelestes, liquidae, quarum  
fons est Dei amor, siue ob Christi desiderium,  
dilectionisque ardorem, siue ob tormentorū  
Domini miserationem dimanent.

Dulces verè lachrymae, quas caeli margâ-  
ritas Basilius, vinum angelorum Bernardus  
appellat. Qui has excitare conantur sacri O-  
ratores, nisi diuinis nitantur praesidijs, aquas  
è pumice postulabunt.

Aliae lachrymae sunt humanae, & profus  
naturales, quae ex causis humanis, & natura-  
libus fluunt.

Est enim lachryma proprie, humor ex ca-  
lesfactione humidi, ac teneri cerebri, distil-  
lans per oculos; quae calefactio, si vehemen-  
tior fuerit, ita vt cerebrum exsiccet, lachry-  
mis est impedimento: ex quo fit, vt viri in  
dolore, & iracundia fletus non effundant.

Alios etiam ingens animi mœstitia, &  
stupor ita confundit, calorisque vim com-  
primit, vt nullus sit lachrymis locus. Contrà,  
vbi cerebrum mediocriter calidum est, hu-  
midum, molle, ac tenerum, facilius erumpunt.

Accidunt etiam nonnunquam ex vento  
valido, ex fumo, ex aduersa valetudine, ex in-  
temperanti risu, quo cerebri humiditas in-  
calefcit: Sed maximè ab affectionibus excu-  
tiantur.

Herod. im-  
orat. An-  
ton.

Senec. ad  
Mart. c. 11.

Duo lachry-  
marum ge-  
nera.  
Iosue 15. 19.  
Greg. 1. 3.  
dial. c. 34.

Basil. de  
Magdal. la-  
chym.  
Bern. in  
Cantic.

Lachryma  
definitio.

Lachryma-  
rum causa.

Comparan-  
tur in hac  
Volumnia  
oratione  
tres magni  
artifices.